

CARTEA TIBETANĂ A MORȚILOR

(BARDO THÖDOL)

Ediția a 7-a

Traducere și studiu introductiv:

HORIA AL. CĂBUȚI

EDITURA HERALD
București

CUPRINS

Introducere	9
Cartea tibetană a morților (<i>Bardo Thödol</i>)	39
CARTEA ÎNTÂI	
<i>Chikhai Bardo</i> și <i>Chönyid Bardo</i>	41
Omagiu	42
Introducere	43
Transferul Principiului Conștient	43
Citirea acestui Thödol	44
Modul practic de aplicare a acestui Thödol de către oficiant	44
PARTEA ÎNTÂI	
<i>Bardo</i> din momentul morții	47
Instrucțiuni despre simptomele morții sau prima parte din <i>Chikhai Bardo</i> :	
Lumina Clară primordială văzută în momentul morții	47
Instrucțiuni despre a doua etapă din <i>Chikhai Bardo</i> :	
Lumina Clară secundară văzută imediat după moarte	54
PARTEA A DOUA	
<i>Bardo</i> al experienței realității	57
Instrucțiuni preliminare despre experiența Realității din timpul celei de-a treia etape, numită <i>Chönyid Bardo</i> , în care apar viziunile karmice	57
Apariția divinităților liniștite din prima până în a șaptea zi	61
Ziua întâi	62
Ziua a doua	64
Ziua a treia	66
Ziua a patra	69
Ziua a cincea	72
Ziua a șasea	75
Ziua a șaptea	84

Apariția divinităților mânioase din ziua a opta până în cea de-a paisprezecea zi	89
Introducere	89
Ziua a opta	93
Ziua a noua	95
Ziua a zecea	96
Ziua a unsprezecea	97
Ziua a douăsprezecea	98
Ziua a treisprezecea	100
Ziua a paisprezecea	102
Concluzie demonstrând importanța fundamentală a învățăturilor <i>Bardo</i>	111
CARTEA A DOUA	
<i>Sidpa Bardo</i>	115
Omagiu	116
Introducere	116
PARTEA ÎNTĂI	
Lumea de după moarte	117
Corpul din <i>Bardo</i> . Nașterea și facultățile sale supranaturale	117
Caracteristicile existenței în starea intermediară	122
Judecata	127
Influența determinantă a gândirii	131
Apariția Luminilor celor Șase Loka	136
PARTEA A DOUA	
Procesul Renașterii	139
Închiderea porților matricei	139
Metodă pentru prevenirea accesului pe poarta unei matrice	140
Prima metodă de închidere a porții matricei	141
A doua metodă de închidere a porții matricei	142
A treia metodă de închidere a porții matricei	144
A patra metodă de închidere a porții matricei	147
A cincea metodă de închidere a porții matricei	148
Alegerea porții unei matrice	150
Viziunile prevestitoare despre locul nașterii	151
Protejarea împotriva furiilor-călăi	153
Alegerea alternativă a unei nașteri supranaturale sau a unei nașteri prin germene	155
Nașterea supranaturală prin transfer într-un regat paradisiac	155
Nașterea prin matrice: reîntoarcerea în lumea umană	157
Concluzie generală	160

ANEXA 1	164
I. Invocație către <i>Buddha</i> și <i>Bodhisattva</i>	164
II. Calea bunelor urări pentru salvarea din pasajele periculoase și strâmte din <i>Bardo</i>	166
III. Versurile-rădăcină ale celor șase <i>Bardo</i>	171
IV. Calea Bunelor Urări care apără de frică în <i>Bardo</i>	175
V. Colofon	179
 ANEXA 2	 181
I. Yoga	181
II. Tantrismul	183
III. Mantra sau cuvintele de forță	191
IV. Guru, Shishya (sau Chela) și inițierile	194
V. Realitatea	196
VI. Budismul de nord și de sud și creștinismul	202
VII. Judecata creștină medievală	205
 NOTE	 210
INDICE ALFABETIC AL CUVINTELOR SANSCRITE MAI FRECVENT UTILIZATE ÎN TEXT	264

„Vei vedea Corpul Esenței proprii tale minți (*Dharma Kaya*) și văzând aceasta, vei fi văzut Totul: viziunea infinitului, ciclul morților și al nașterilor și starea de eliberare.”

Milarepa (Jetsun Kahbum, XII)

INTRODUCERE

Ne aflăm în fața unui text exoteric, straniu, profund, tulburător, însă pe care am fi tentați să-l catalogăm, cu optica noastră de europeni, ca fiind lipsit de credibilitate, de-o îndrăzneală fără margini. Cine poate lua o scriere care ne prezintă, cu lux de amănunte, ceea ce se petrece după moarte mai în serios decât ca pe-o fabulă bine scrisă și-atât? Cu toate acestea, în măsura în care a pătruns până acum la noi, prin traduceri în limbile de largă circulație, dar mai ales în Occident, unde este cunoscută cititorilor încă din 1923 (data primei traduceri în limba engleză semnată de *lama* Kazi Dawa Samdup și dr. Evans Wentz), *Cartea tibetană a morților* se bucură de o mare audiență, și aceasta nu numai datorită valențelor poetice deosebite ale scriiturii.

Este vorba aici despre un fenomen psiho-social mult mai complex și mai dramatic, de pierdere a sentimentului religios, manifestându-se în special, așa cum afirma Mircea Eliade, printr-un sentiment de desacralizare a morții. Forța scrierilor sacre orientale, cu impact determinant asupra conștiinței europeanului nereflectat la ineditul lor, constă tocmai în revalorizarea actului morții, în soluțiile ontologice oferite, în depășirea gân-

dirii conceptuale, care, în general, se oprește epuizată în fața actului suprem al existenței și în utilizarea rezultatelor concrete obținute prin tehnicile specifice de interiorizare și meditație. În seria acestor scrieri, *Cartea tibetană a morților* este textul cel mai direct aplecat asupra fenomenului morții, ca aplicație fidelă a doctrinei budismului tantric tibetan.

În același timp, *Bardo Thödol* are și un caracter exoteric. Prin însăși modalitatea ei rituală de utilizare, aceea de a fi citită de un inițiat la căpătâiul defunctului obișnuit, fără antecedente religioase, are oarecum un caracter popular și accesibil. Însă aceasta nu cu prețul simplificării mutilante a preceptelor doctrinale și a simbolisticii, ci mai degrabă printr-o inegalabilă măiestrie a metaforelor, comparațiilor, sugestiilor, în general prin caracterul puternic vizualizant al stilului care dă straniețea și adâncimea umană a textului.

Vom încerca să oferim cititorilor două posibile variante de lectură a *Cărții tibetane a morților*. Prima se referă, evident, la înțelegerea scrierii *stricto sensu*, în spiritul *Vajrayana*, urmând ca în partea a doua să ne străduim a oferi o variantă de lectură de o factură mai apropiată cititorului european.

1.

Nu putem porni la considerarea textului fără a face întâi o contextualizare a sa, prezentând succint evoluția budismului indian și difuzia sa tibetană. Poate cea mai importantă, dar și controversată doctrină orientală, bu-

dismul „este singura religie al cărei întemeietor nu se declară nici profetul unui Dumnezeu, nici trimisul său și care, în plus, respinge însuși ideea unui Dumnezeu Ființa Supremă” (M. Eliade – *Istoria credințelor și ideilor religioase*, II). Acest lucru îi conferă caracterul aparte și, în același timp, istoria deosebit de agitată și numărul mare de ramificații și școli.

Pe durata vieții sale, Gautama Buddha (aprox. 560-480 î.Hr.) și-a adunat în jurul lui un grup de călugări cărora le-a împărtășit învățăturile sale. După dispariția sa, aceștia au început să se organizeze în vederea perpetuării *Dharmei*. La un an după moartea lui Buddha, a avut loc primul conciliu, în scopul punerii bazelor doctrinei și impunerii Legii acesteia. Al doilea conciliu a fost organizat însă abia peste un secol, la Vaisali, stabilind punctele principale ale disciplinei.

Prima mare difuzie a budismului se datorează împăratului Ashoka (sec. al III-lea î.Hr.) care, convertit la budism, a pornit o campanie de instaurare generală a Legii lui. El a trimis misionari în toate provinciile imperiului și a propagat Canonul Pali, care fixează principiile definitive ale budismului. În primele secole ale mileniului nostru, budismul a cunoscut o mare strălucire, dezvoltându-se principala sa școală, cea a Marelui Vehicul (*Mahayana*), înlocuind-o pe cea veche, a Celor-care-au-auzit-adevărata-Doctrină (*Shravaka*), denumită ulterior a Micului Vehicul (*Hinayana*).

În secolul al III-lea, Nagarjuna, împreună cu alți filosofi, au fondat așa-numita Școala Căii de Mijloc (*Ma-*

dhyamaka), pentru ca un secol mai târziu, frații Asanga și Vasubandhu să creeze Școala Conștiinței Unice (*Vijñāna-vada* sau *Yogacara*), ramificând astfel școala *Mahayana* în două aripi. Propagarea treptată a doctrinei în țările învecinate Indiei a supus ideile budismului unor adaptări și modificări specifice, îndepărtându-l din ce în ce mai mult de configurația lui inițială. Abia către anul 800, când se fondează mănăstirea Vikramashila, ulterior principala centru al tantrismului indian, școala *Mahayana* va începe să se reșeze pe doctrinele sale originale.

În secolul al XII-lea, budismul era instalat deja într-o mare parte a Asiei, după care, treptat, a intrat în declin, pe de-o parte din pricina unor factori interni (renașterea spectaculoasă a brahmanismului care, preluând anumite elemente budiste, a dat naștere șivaismului și vișnuismului), pe de alta, celor externi, în special invaziile străine.

*

Printre primele precepte rostite de Buddha după Trezire (în poiana de la Benares) au fost *Cele patru nobile adevăruri*, pe care se bazează toate școlile *budiste*:

- 1) Totul în lume este suferință, fapt care, în absoluta sa generalitate, poate fi perceput doar în starea de meditație;
- 2) Cauza suferinței rezidă doar în actele noastre, ea nu vine de nicăieri din exterior;
- 3) Calea de mijloc este metoda de a scăpa de suferință, urmând procedee intermediare, aflate între volup-

tatea plăcerilor și asceza dureroasă. Ca tehnici efective există cele patru tipuri de meditație (*dhyana*), cele patru extazuri (*samapatti*) care aduc înțelepciunea (*prajna*) și *samadhi* – starea de absolută interioritate din care poate fi obținută Trezirea;

4) *Nirvana*, non-născutul, non-creatul, non-condiționatul, Adevărul Absolut, Eliberarea, pe care Buddha o anunța astfel:

Celor aflați în mijlocul mării, când groaza izbucnește din mijlocul talazurilor, celor atinși de bătrânețe și moarte le anunț [existența] insulei (*Dhammapada*).

Doctrina primei microcomunități *budiste*, grupate chiar în jurul întemeietorului ei, s-a mai numit „budismul celor Trei Giuvaiere”, datorită faptului că în centrul ei stăteau trei elemente principale: Buddha, care a descoperit adevărurile sfinte; Legea (*dharma*), doctrina întemeiată de acesta; comunitatea (*sangha*), ordinul monastic fondat de Buddha. Îndată ce doctrina a început să se extindă, s-a format așa-numitul ordin al Celor-care-au-auzit-adevărata-Doctrină (*shravaka*), discipoli imediați al căror ideal era delimitarea de existența și suferința universală și obținerea *nirvanei*, sub o formă mai „laxă” decât cea pe care avea s-o definească Marele Vehicul, accesibilă parțial și celor a căror inițiere este încă afectată de reziduuri ale existenței în lume.

Shravaka proclamă inexistența sufletului individual ca esență indestructibilă, nerecunoscând drept reale decât fenomenele psiho-fizice ale existenței, acestea

având un caracter impersonal. Din rațiuni istorice și geografice și prin faptul că doctrina era în plină difuzie, budismul Celor-care-au-auzit-adevărate-Doctrină s-a scindat în nenumărate secte, cunoscute sub denumirea globală de Micul Vehicul (*Hinayana*).

Marele Vehicul s-a născut pe la începutul sec. I. Există o experiență doctrinară destul de vastă și performanțe inițiatice suficiente încât să apară acest sistem bine fondat și unitar, care să și reziste în unitatea lui o perioadă considerabilă. *Arhații* (călugării inițiați) care au atins Trezirea vor deveni *buddhași*, continuând să trăiască printre oameni, ajutându-i să găsească drumul spre Eliberare. Va lua naștere de asemenea categoria *bodhisattvașilor*, înțelepți aflați pe o treaptă imediat inferioară Iluminării, care vor fi mai târziu deificați de tantrism.

Marele Vehicul (*Mahayana*) este drumul de a accede la Cunoașterea incomparabilă, la *nirvana*, la Realitatea Absolută care scapă comprehensiunii conceptuale și verbale. Ea este înțeleasă deplin doar de către *buddhași*; *bodhisattvași* doar o întrevăd, iar categoriile inferioare de inițiați trebuie să recurgă la credință pentru stabilirea unei oarecare legături cu ea. La Realitatea Absolută se ajunge prin *interioritate*, grație științei mistice, și nu pe calea inteligenței discursive. Evitând să se risipească în cercetări teoretice și speculative, așa cum au fost tentați predecesorii, nedorind decât să cunoască și să exploreze experiența mistică pură, școala Marelui Vehicul este grandioasă tocmai prin simplitate, profunzime și precizie.

CARTEA ÎNTÂI

*CHIKHAI BARDO ȘI CHÖNYID BARDO*¹

Despre confruntarea cu realitatea în starea intermediară: marea eliberare prin ascultare în etapa ce urmează morții, decurgând din profunda doctrină a eliberării conștiinței prin meditația asupra Divinităților Liniștite și Mâni-oase.

¹ În această ediție s-a utilizat o transliterare simplificată pentru limba sanscrită (neutilizând diacritice) și varianta de transliterare fonetică pentru limba tibetană. (*N. red.*)

OMAGIU

Divinului Corp al Adevărului¹, Lumină fără
marginii și dincolo de înțelegerea [comună],

Divinului Corp al Perfectei Înzestrări²

Care reprezintă Lotusul și [ansamblul]
divinităților liniștite și mânioase³.

Și Celui-născut-din-Lotus, Padmasambhava⁴,
care este protectorul tuturor ființelor vii.

Maeștrilor (guru) [și] Celor Trei Corpuri⁵ le
aducem omagiu.

INTRODUCERE

Această Mare Doctrină a Eliberării prin ascultare, care dăruiește libertatea spirituală [chiar și] adeptilor cu o minte comună, în timp ce se află în Starea Intermediară, are trei diviziuni: preliminariile, subiectul și concluzia. La început trebuie studiate și asimilate prin practică *Cărțile Ghid*⁶ destinate eliberării [tutor] ființelor.

Transferul Principiului Conștient⁷

Conform *Ghidului*, cei cu un intelect superior ating cu siguranță eliberarea, dar, dacă totuși nu reușesc aceasta, ei vor trebui să practice – atunci când ajung în starea intermediară din momentul morții – transferul [conștiinței], care le va dăruia automat eliberarea, dacă vor fi în stare să și-l amintească.

[Și] adepții cu o minte comună vor fi în mod sigur eliberați astfel, dar, dacă nu vor reuși aceasta, vor trebui să continue să audă Marea Doctrină a Eliberării prin ascultare și în starea intermediară a realității.

Pentru aceasta, adepții vor trebui, în prima fază, să cerceteze simptomele morții așa cum apar ele, pe rând, în propriile corpuri, aplicând [învățăturile] *Eliberării [prin observarea] caracteristicilor Simptomelor morții*⁸. Când toate simptomele morții sunt prezente, ei trebuie să aplice Transferul, care oferă eliberarea prin simpla [sa] reamintire⁹.

Citirea acestui *Thödol*

Dacă transferul a fost eficient realizat, nu mai este necesară citirea acestui *Thödol*. Dar dacă transferul n-a fost realizat astfel, acest *Thödol* trebuie citit, corect și distinct, în apropierea corpului defunctului.

În cazul în care cadavrul nu este prezent, patul sau locul obișnuit al defunctului trebuie ocupat de cel care citește, care ar trebui să poată manifesta puterea Adevărului. Apoi, chemând mortul, el trebuie să și-l imagineze ca fiind prezent și atent și să [înceapă să-i] citească¹⁰. Între timp, nu se îngăduie rudelor sau prietenilor să plângă sau să se vaite, pentru că aceasta nu este bine pentru defunct; ei trebuie deci oprți¹¹.

În cazul în care cadavrul este prezent, în momentul încetării respirației, un *lama* [care a fost ca un guru pentru decedat], sau un frate întru credință, în care mortul avea încredere, sau un prieten drag, apropiindu-și gura de corpul defunct – fără să-l atingă¹² – îi va citi acest Mare *Thödol*.

Modul practic de aplicare a acestui *Thödol* de către oficiant

Acum se explică însuși *Thödol*-ul:

Dacă puteți aduna o ofrandă mare, dedicați-o Trinității. Dacă acest lucru e cu neputință, încercați să adunați câteva obiecte asupra cărora vă puteți concentra mintea, creați [apoi] mental [pornind de la imaginea lor] o ofrandă nemărginită și [abia apoi începeți] adorarea.

Recitați apoi de trei sau de șapte ori „Calea bunelor urări ce invocă ajutorul *buddhașilor* și al *bodhisatvașilor*¹³”. După aceea, trebuie citite clar, cu intonația adecvată¹⁴ „Calea bunelor urări ce protejează de frică în *Bardo*¹³” și „Calea bunelor urări pentru protejarea de capcanele primejdioase din *Bardo*¹³”, [precum] și „Formulele fundamentale [destinate stării de] *Bardo*¹³”.

Apoi urmează citirea acestui Mare *Thödol*, de trei sau de șapte ori, în funcție de împrejurări. În primul rând este expusă confruntarea cu simptomele morții, așa cum se produc ele în momentele de dinaintea decesului, apoi reamintirea vie [a acestei învățături], la confruntarea cu Realitatea din timpul stării intermediare și în cele din urmă, metodele de închidere a porților matricii când, aflat în starea intermediară, defunctul caută o nouă naștere¹⁵.